

# Een doorbraak voor mens en natuur





**Project van onderop!**

**ván Holwerd,**

***vóór Noordoost Fryslân***

**HOE HET  
WAS**

**OOIT**

**HANDELSDORP**

**AAN ZEE**





**Toen KRIMP**

**Leegstand**

**Verpaupering**





**Veel plannen  
volgden**

**Niets doen kost  
binnen**

**2 decennia**

**23 miljoen**

**waardedaling**





**NU HERSTEL**

**DOM**

**MFA**

**JEUGD KOOPT**

**HUIZEN**





**MAAR  
NOG GEEN  
BANEN  
OMZET  
LEEFBAARHEID**





**NET ZOALS  
DUITSLAND**

**VOLOP**

**BANEN**

**OMZET**

**LEEFBAARHEID**





# 2013

**Begonnen met het bij elkaar brengen van opgaven, belangen en stakeholders in het gebied.**

**Met 100% draagvlak als resultaat.**





# 2013 - 2015

- Deltaprogramma Wadden
- DLG
- Wetterskip
- Rijkswaterstaat
- Min. Economische Zaken
- Ministerie I&M
  
- Programma Rijke Waddenzee
- Staatsbosbeheer
- Fryske Gea
- Natuurmonumenten
- Waddenvereniging
- Vogelbescherming Nederland
  
- ANNO gemeenten
- Provincie Friesland
- Gemeente Ameland
- Gemeente Leeuwarden
- Dorpsbelangen NOF
- Ondernemers NOF
  
- Regiecollege Wadden
- Statenfracties FNP, PvdA, CDA, VVD , CU, D66
  
- Culturele Hoofdstad
- ...
- Oerol | Sense of Place
- SNN
- NOM
- Rabobank
- TU Delft
- Stenden University
- Waddenacademie
- Wetsus
- Waddenfonds
- Wijmenga Makelaars
- Sterc
- Branddogs



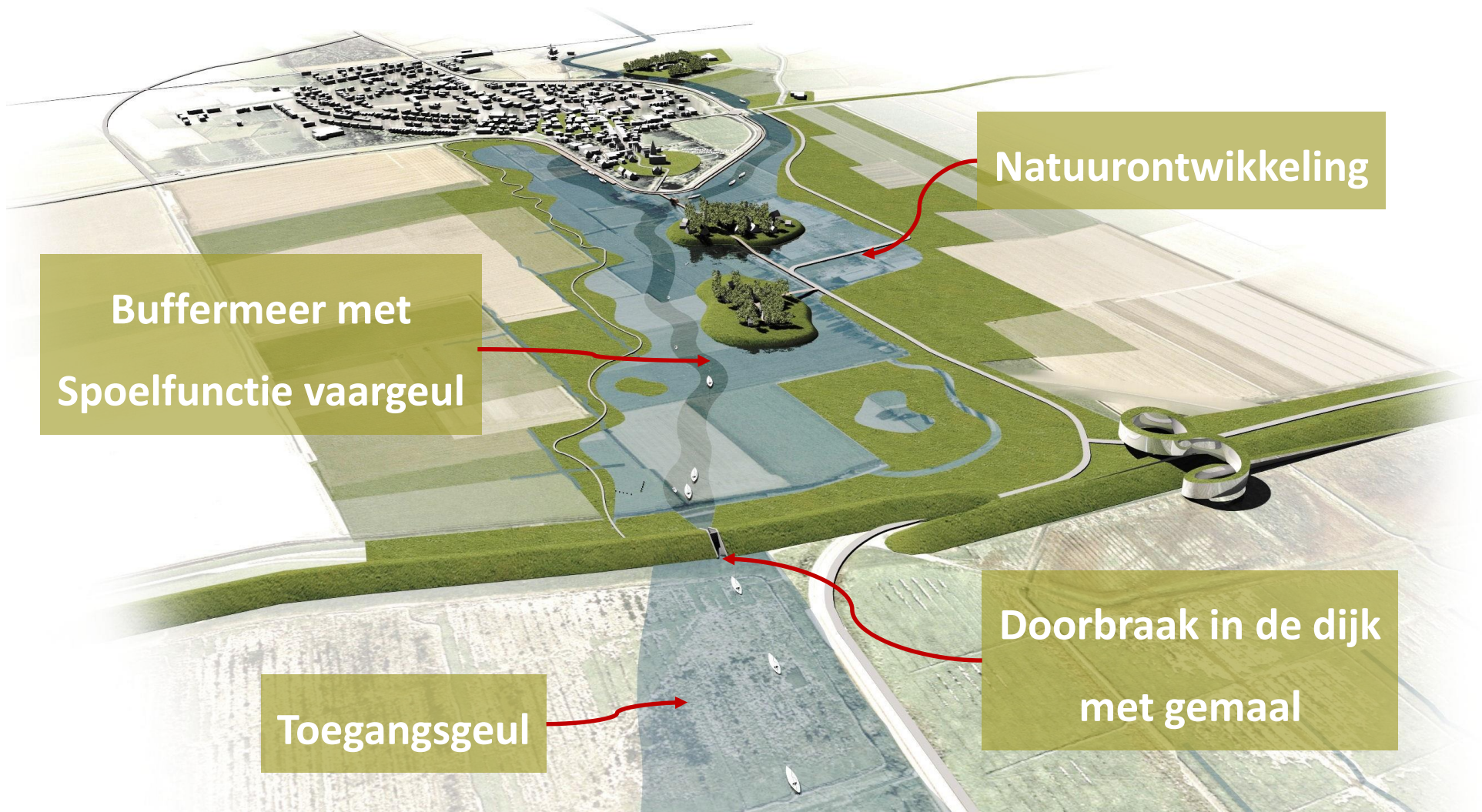
Ruimte voor recreatie

Natuurontwikkeling

Buffermeer met  
Spoelfunctie vaargeul

Toegangsgeul

Doorbraak in de dijk  
met gemaal





## Overzichtskaart vaarroutes

- Azm**  
Doorvaartheogte vaste brug 30,00 m of beweegbaar. Diepgang 2,10 m
- Bzm**  
Doorvaartheogte vaste brug 12,50 m of beweegbaar. Diepgang 1,90 m
- Czm**  
Doorvaartheogte vaste brug 12,50 m of beweegbaar. Diepgang 1,70 m
- Cm**  
Doorvaartheogte vaste brug 3,00 m of beweegbaar. Diepgang 1,50 m
- Dm**  
Doorvaartheogte vaste brug 2,50 m of beweegbaar. Diepgang 1,30 m
- Alle maten zijn toe het steeptiel
- Aquaductenroute**
- Middelsoeroute**
- Lits- Lauwersmeerroute**
- Staanemastroute**
- Turfroute**
- Woudaaprout**  
(speciaal voor kinderen)



Ontbrekende  
schakel 2KM

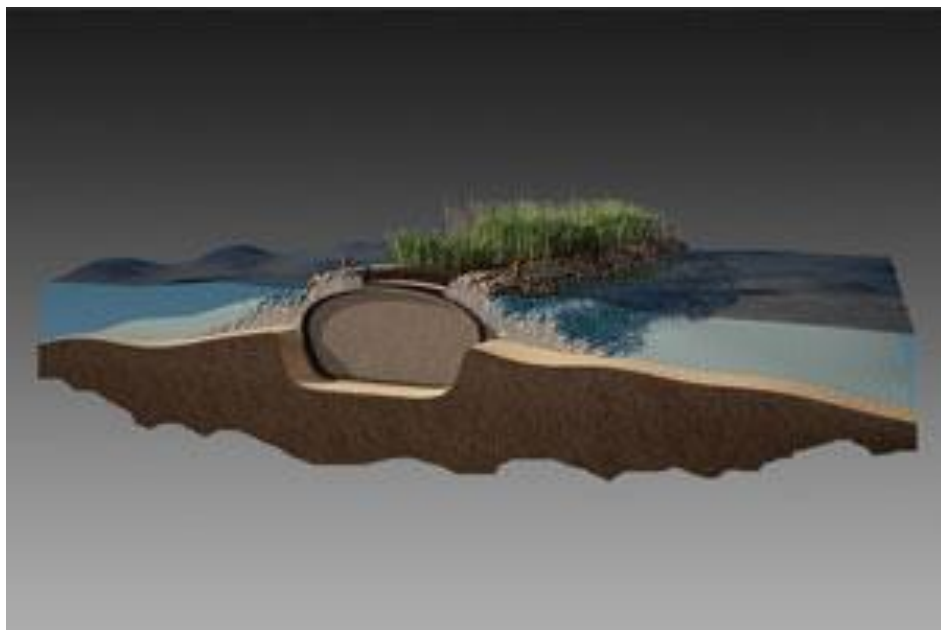




## **Ameland natuurlijk bereikbaar zonder elke dag te moeten baggeren**

- het buffermeer spoelt de vaargeul naar Ameland schoon
- 500.000 m<sup>3</sup> tot 1.000.000 m<sup>3</sup> minder baggeren (meer dan de helft)
- besparing max. 2 miljoen euro per jaar

# ‘Bouwen met bagger’ circulaire economie



Slib winnen voor dijken en kaden en verbetering landbouw





# Het nieuwe gemaal

## zorgt voor droge voeten in Fryslân

- Klimaatverandering, meer en extremere regenval
  - Geen super gemaal op Lauwersoog (177mln)
  - Energieneutraal gemaal Holwerd
    - Gemaal 35 m<sup>3</sup> /sec
    - Aanvoer via opgewaardeerde Holwerter Feart



# Energieneutraal

## Dorp, bedrijven, gemaal

- Waterkrachtcentrale
- Zonne energie
- Gemaal energieneutraal



# De natuur profiteert van de ecologische boost van Holwerd aan Zee





# De hele regio profiteert van de economische spinn-off van Holwerd aan Zee

Olievlek werking langs de hele waddenkust.

De kustregio staat weer met het gezicht naar het Wad.

Met als gevolg:

**Leefbaarheid, banen en omzet!**

Voor Holwerd en Noordoost Fryslân!



**Holwerd aan Zee is uitgegroeid tot één van dé toeristische trekpleisters van het Unesco Werelderfgoed Waddenzee**





# Beleef het tij

## Recreëren op terpen tussen eb en vloed







PROGRAMMA **NAAR EEN**  
**RIJKE WADDENZEE**

## Holwerd aan Zee

Haalbaarheidsonderzoek  
[www.Holwerdaanzee.nl](http://www.Holwerdaanzee.nl)

**Advies**

**Start alvast met 1 project**

PROGRAMMA **NAAR EEN**  
**RIJKE WADDENZEE**

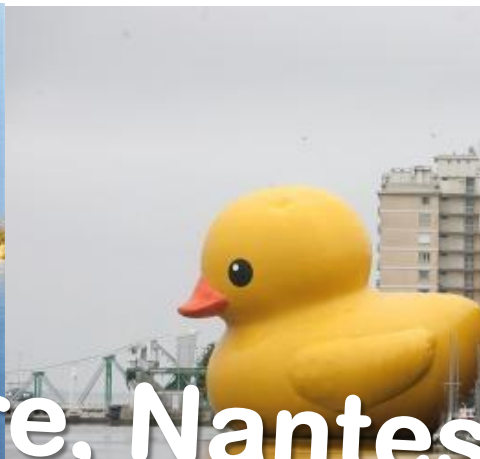
# HaZ verbinden met Unesco werelderfgoed Noordoost Fryslân met gezicht naar het wad



Pier Holwerd



# (Landschaps)kunst als brug tussen natuur en cultuur. Tussen binnen- en buitendijks gebied



## Estuaire, Nantes

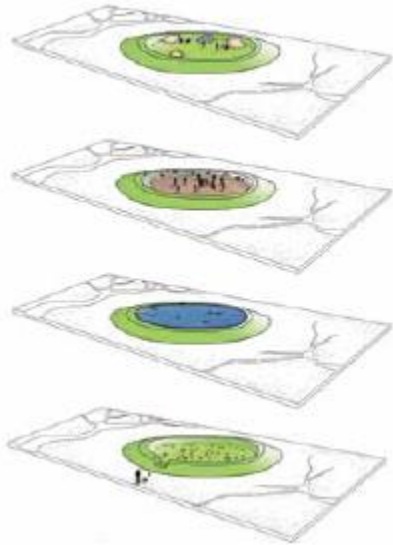
Het vinden van nieuwe ogen  
“een Dijk is net zo interessant als een standbeeld”



Leeuwarden  
Fryslân  
2018

# Holwerd aan Zee = Sense of Place

## 'Oerol' langs de kust





# Holwerd aan Zee = Sense of Place

## 'Oerol' langs de kust





*Hotel*

**HOTEL**  
HOLWERD

*Established 2018 Leeuwarden Cultural Capital of Europe*





# HOTEL HOLWERD

Verpauperde historische pandjes  
zijn omgetoverd tot de  
hotelkamers van Hotel Holwerd

- Legenda
- 1 Teentabak, cultuurcentrum
  - 2 Falkegelegenhed
  - 3 Eetrestaurant/ café Het Amelander Veerhuis
  - 4 Waddenhotel
  - 5 Lande Weeren, recreatiepark
  - 6 Jachthaven
  - 7 Binnenhaven
  - 8 WHIC bezoeken centrum
  - 9 Herbichtien stratenpatroon
  - 10 Molen
  - 11 Te ontwikkelen bad/verreken



# Albergo Diffuso

## Verborgen Hotel in Italië



**HOLWERD**  
vernieuwend monumentaal



Leeuwarden  
Fryslân  
2018



# 2015

## **Start van MIRT-onderzoek Holwerd aan Zee getrokken door de provincie Fryslân**

Het integrale MIRT-onderzoek bevat een analyse van de problematiek en kansen en nulalternatief en nader onderzoek op een aantal thema's.

De uitkomsten van het integrale MIRT-onderzoek worden in het BO MIRT van het najaar 2016 gepresenteerd met het oog op een vervolgbeslissing.



# 2015

## **Het MIRT-onderzoek kent de volgende sporen:**

- 1: Leefbaarheid (Provincie Fryslân)
- 2: Natuur, landschap en cultuurhistorie (EZ > PRW)
- 3: Effectiviteit spoelmeer t.a.v. vaargeulverbetering en bereikbaarheid (RWS)
- 4: Private investeringen (Stichting Holwerd aan Zee)
- 5: Project Overstijgende Verkenningen Waddenzeedijken (POV, Wetterskip)

**Op basis van deze sporen worden de kosten en dekking van het plan in beeld gebracht. Verder wordt ingegaan op governance voor het vervolg.**





# 2015

## **Onafhankelijke projectleider betaald door de stakeholders**

- Rol Stichting Holwerd aan Zee:
  - Werken met de 'mienskip' en van onderop.
  - Meesturen, verbinden, enthousiasmeren, lobbyen, netwerken en zorgen voor draagvlak
  - Flexibele inzet, het lef en de vrijheid om 'out of the box' te kunnen en mogen denken



# 2025

## Onderwijs

### ondernemers en overheid

### vormen het expertisecentrum Wadden

- Internationaal kenniscentrum en living lab
- Innovatie centraal
- Kenniscentrum voor Topsector Water





# 2025

## Holwerd aan Zee

**is voor de Topsector Water  
een belangrijk Icoonproject**

- Nederlandse innovaties, pilots en proeftuinen
- Vervolgens opschalen naar buitenland
- “Van kennis naar kunde naar kassa” (Melanie Schultz van Haegen)



# 2015

## Agenda onder voorbehoud

- Waterbouwdag 2015
- Henk Ovink + Rotterdam2025 + Unesco (13-11)
- Bijeenkomst Krimp met minister Stef Blok (16-11)
- Ronde tafelgesprek Tweede Kamer (26-11)
- Slotbijeenkomst Jaar van de Ruimte 2015 (15-12)
  - *HaZ uit 114 inzendingen geselecteerd voor de toekomstagenda van Nederland (Manifest2040)*
  - *Door minister Schultz van Haegen in ontvangst genomen*
  - *Themanummer S+RO*





Questions & remarks?  
What's your share?



[www.holwerdaanze.nl](http://www.holwerdaanze.nl)